

■ ■ ■ ELMÉLETILEG

A PANDÉMIA MINT ARÉNA

— TÁRSADALMI MOZGALMAK A COVID–19 IDEJÉN

(Geoffrey Pleyers)

■ ■ ■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM

A NŐK TÁRSADALMI EGYENLŐSÉGÉT, SZEREPVÁLLALÁSÁT
SEGÍTŐ NONPROFIT SZERVEZETEK

(Bucher Eszter)

■ ■ ■ TÁRSADALOM ÉS ÁLLAM

A CIVIL SZERVEZETEK ÉS AZ ÁLLAM EGYÜTTMŰKÖDÉSE
A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ MUNKAERŐ-PIACI CSOPORTOK
INTEGRÁLÁSÁBAN — Egy ZALA MEGYEI PROJEKT TANULSÁGAI

(Meisznerné Kuklek Noémi–Pusztafalvi Henriette)

■ ■ ■ OKTATÁS, DIGITALIZÁCIÓ ÉS CIVIL TÁRSADALOM

AZ ÁLLANDÓSÁG ÉS A VÁLTOZÁS ÖSSZHANGJÁNAK ÉRTELME-
ZÉSE AZ ONLINE TÉRBEN AZ ÁTALAKULÓ EGYETEMEK NÉZŐ-
PONTJÁBÓL

(Varga Anita)

■ ■ ■ VILÁG-NÉZET

A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPE A REGIONÁLIS OKTATÁSBAN
DOLGOZÓ SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK SZAKMAI
TOVÁBBKÉPZÉSÉBEN

(Borbélyová Diana–Orsovcics Yvette)

VAJDA SZÁGI MAGYAR CIVIL SZERVEZETEK SZEREPVÁLLALÁSA
A PÁLYAKEZDŐ VÁLLALKOZÓK KÉPZÉSÉBEN

(Juhász Bálint–Kővári Attila–Major Lenke–
Námesztovszki Zsolt)

CIVIL SZEMLE

Szerkesztőbizottság/Editorial Board

Belia Anna, Harsányi László, Kirschner Péter, Kuti Éva,
Marschall Miklós, Miszlivetz Ferenc, Nagy Ádám, Rajcsányi-Molnár Mónika

Szerkesztőség/Editors

Felelős szerkesztő/Executive Editor

Nárai Márta

Lapigazgató/Managing Editor

Németh István

Rovatszerkesztők/Editors

Bögre Zsuzsanna, Csongor Anna (Társadalom és állam/
Society and State; Felszállópálya/Take-off)

Kákai László, Nárai Márta (Elméletileg/Theoretically)

Kóvári Attila, Bacsa-Bán Anetta (Oktatás, digitalizáció és civil
társadalom/Education, Digitalisation and Civil
Society)

Péterfi Ferenc (Közösségek és civil társadalom/Community
and Civil Society)

Sebestény István, Glied Viktor (Világ-nézet/International
Review)

Technikai szerkesztő/Technical Editor

Duma Attila

Nemzeti Kulturális Alap

A lap megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap

Kiadó

CIVIL SZEMLE ALAPÍTVÁNY – DUE Press

www.civilszemle.hu

1137 Budapest, Pozsonyi út 14.

Tel/fax: (+36-1) 221-8099

E-mail: civilszemle@gmail.com

2401 Dunaújváros, Táncsics Mihály utca 1/A

Tel.: (+36-25) 551-100

E-mail: duepress@uniduna.hu

Felelős kiadó: Nizák Péter kuratóriumi elnök – Németh István igazgató

Készült a HTS Art Nyomdában

Felelős vezető: Halász Iván

ISSN 1786-3341

■ KÖZLEMÉNY	5
■ ELMÉLETILEG	
Geoffrey Pleyers: A PANDÉMIA MINT ARÉNA — TÁRSADALMI MOZGALMAK A COVID–19 IDEJÉN	7
■ KÖZÖSSÉGEK ÉS CIVIL TÁRSADALOM	
Bucher Eszter: A NŐK TÁRSADALMI EGYENLŐSÉGÉT, SZEREPVÁLLALÁSÁT SEGÍTŐ NONPROFIT SZERVEZETEK MAGYARORSZÁGON	31
■ TÁRSADALOM ÉS ÁLLAM	
Meiszterné Kuklek Noémi–Pusztafalvi Henriette: A CIVIL SZERVEZETEK ÉS AZ ÁLLAM EGYÜTTMŰKÖDÉSE A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ MUNKAERŐ-PIACI CSOPORTOK INTEGRÁLÁSÁBAN — Egy ZALA MEGYEI PROJEKT TANULSÁGAI	45
■ OKTATÁS, DIGITALIZÁCIÓ ÉS CIVIL TÁRSADALOM	
Varga Anita: AZ ÁLLANDÓSÁG ÉS A VÁLTOZÁS ÖSSZHANGJÁNAK ÉRTELMEZÉSE AZ ONLINE TÉRBEN AZ ÁTALAKULÓ EGYETEMEK NÉZŐPONTJÁBÓL	57
■ VILÁG-NÉZET	
Borbélyová Diana–Orsovics Yvette: A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPE A REGIONÁLIS OKTATÁSBAN DOLGOZÓ SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSOK SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉSÉBEN	75
Juhász Bálint–Kóvári Attila–Major Lenke–Námesztovszki Zsolt: VAJDASÁGI MAGYAR CIVIL SZERVEZETEK SZEREPVÁLLALÁSA A PÁLYAKEZDŐ VÁLLALKOZÓK KÉPZÉSÉBEN	103
■ FOTÓ	
Németh István Péter:	borító, 4, 6, 44, 56, 74, 102, 133
■ SZERZŐINK	123

VAJDASÁGI MAGYAR CIVIL SZERVEZETEK SZEREPVÁLLALÁSA A PÁLYAKEZDŐ VÁLLALKOZÓK KÉPZÉSÉBEN

Juhász Bálint–Kővári Attila–Major Lenke–Námesztovszki Zsolt

■ Bevezetés

■ A tanácsadás és képzés területén számos, a civil társadalomba tartozó szervezet működik közre, melyek a társadalmi vállalkozások oktatását, képzését biztosítják. Például a Nonprofit Enterprise and Self-Sustainability Team (NESsT) nemzetközi szervezet 1997 óta nyújt pénzügyi támogatást és szervezetfejlesztési tanácsadást és képzést fenntartható társadalmi vállalkozások számára. Azonban a nonprofit vagy civil szférából induló társadalmi vállalkozások esetében megfigyelhető egyfajta gyengeség, mind a hiányos vállalkozói szemlélet, mind pedig a vállalkozói ismeretek terén. Úgy gondoljuk, hogy számos előnyt jelent a meglévő vagy potenciális társadalmi vállalkozások képzése, ismereteinek fejlesztése az oktatás, kutatás és tanácsadás biztosításával. A vállalkozási ismeretek képzésén belül kiemelt igény van az informatikai kompetenciák fejlesztésére.

Az állami szociális ellátási rendszerben több területen is hiányosságok mutatnak ki többek között a hozzáférhető és megfizethető felnőttképzés területén, melyet különböző társadalmi szervezetek próbálnak kezelni. Azonban ezen civil szervezetek tevékenysége és a társadalmi ellátórendszerek nincsenek megfelelően összehangolva (Kiss–Mihály 2019).

A társadalmi vállalkozások fő problémái az Európai Bizottság (2014) alapján:

- 1) a társadalmi vállalkozás fogalmának alacsony ismerete;
- 2) szakemberek hiánya az üzletfejlesztési szolgáltatások és támogatás terén, mint például inkubátorházak, mentori és képzési programok, a beruházásra való készségek támogatása, stb.;

- 3) támogató jogszabályi keretek hiánya;
- 4) piacokhoz való hozzáférés nehézségei;
- 5) finanszírozáshoz való hozzáférés nehézségei;
- 6) a hatás mérésére és demonstrálására szolgáló közös mechanizmusok hiánya;
- 7) az általános gazdasági környezet;
- 8) belső tényezők, mint az életképes üzleti modellek hiánya, a vállalkozói szellem és a vezetői és szakmai kompetenciák hiánya.

Jelen cikk a szakemberhiány problémájának megoldásával kapcsolatos mentori és képzési programok témakörét érinti, ennek egy szeletét, a vállalkozók képzésével összefüggésben kapott tapasztalatokat összegzi. A képzést megvalósító civil szervezetek a Prosperitati Alapítvány (<https://www.prosperitati.rs/>), a Pro Scientia Naturae Alapítvány (<https://proscnat.tanulj kertesz.hu/>) és az e-Régió civil szervezet (<https://e-regija.rs/>) voltak. A kutatás a pályakezdő vállalkozók képzésére irányul, annak sikerességét és hatékonyságát méri fel kontakt, valamint online oktatási környezetben.

A képzést megvalósító civil szervezetek bemutatása

A következőkben három olyan civil szervezet kerül bemutatásra, melyek tevékenységének fő célja, hogy oktatási és képzési programok szervezésével, megvalósításával hozzájáruljanak a vidéki térség és agrárium fejlesztéséhez és segítséget nyújtsanak a munka világába történő integrációban. A civil szervezetek rugalmassága döntő szerepet játszott abban, hogy 2020-ban, a COVID–19 betegség okozta világjárvány idején is, online formában, hatékony képzés került megszervezésre. A Prosperitati Alapítvány volt ebben a hármas rendszerben a megrendelő, a Pro Scientia Naturae Alapítvány a képzések szakmai koordinátora és kivitelezője, az e-Régió civil szervezet tagsága pedig a tananyagfejlesztő csapatot adta.

Prosperitati Alapítvány

A Prosperitati Alapítvány vajdasági magyar regionális és közösségfejlesztési alapítványként egy önkéntes, nem-kormányzati és nonprofit szervezet, mely határozatlan időre alakult közhasznú célok jótékony elvégzésére. A Prosperitati Alapítvány egyik fő célja a Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiájának az életre hívása, amelyet a Vajdasági Magyar Szövetség felkérésére helyi szakemberek dolgoztak ki dr. Somogyi Sándor és dr. Nagy Imre vezetésével, s amelynek támogatásáról Magyarország Kormánya 2015. november 18-án meghozott határozatában döntött. Ezt követően a Kormány a Prosperitati Alapítványt bízta meg a program megvalósításával, azaz az átlátható, pályázatok útján történő támogatási rendszer kidolgozásával és működtetésével. Az első pályázatok meg-

jelenésének határideje 2016. január 31-e volt. Pár hónap leforgása alatt kellett egy működőképes intézményrendszert felépíteni, amely alkalmas a pályázatok kiírására, befogadására és feldolgozására. A rendszer sajátossága, hogy a Prosperitati Alapítvány szerbiai jogi személy, a program Szerbiában valósul meg, ezért a rendszer működésének a szerbiai törvényekkel összhangban kell lennie. A támogatás forrása viszont Magyarország, ezért a Magyarországon hatályos törvényekkel is összhangban kell működtetni a rendszert. Ugyanakkor Magyarország EU tagország, ezért érvényesek az EU-s követelmények is. A Prosperitati Alapítvány 2016. január 25-én került bejegyzésre, 5 alapítója van – 2 magánszemély és 3 szervezet:

- Prof. Dr. Nagy Imre
- Dr. Somogyi Sándor emeritus professzor
- Vajdasági Agrárszervezetek Szövetsége (VASZ)
- Concordia Minoritatis Hungaricae Polgárok Egyesülete (CMH PE)
- CED Közép-európai Gazdaságfejlesztési Hálózat Nonprofit Kft.

2016. február 1-jétől a Prosperitati Alapítvány egy 8 területi irodából álló hálózatot működtetett Szabadkán, Topolyán, Zentán, Magyarakanizsán, Óbecsén, Temerinben, Nagybecskerekén és Zomborban. Később a dél-bánati magyarság könnyebb elérésének érdekében újabb iroda került megnyitásra Pancsován. Az alapítványnak mára mintegy 50 munkatársa van, valamint egy több mint 100 főből álló külső szakértői hálózatot működtet (Prosperitati Alapítvány 2019). A Vajdasági Gazdaságfejlesztési Program jelenleg Magyarország legnagyobb határon túli gazdaságfejlesztési programja, amely úttörő a külhoni gazdaságfejlesztési programok megvalósítása terén és mintaként szolgál a hasonló külhoni programok megvalósításához. A vajdasági program kezdeti sikerei után további határon túli régióban indult el gazdaságfejlesztési program, felhasználva a vajdasági minta tapasztalatait. Elsősorban Kárpátalján, majd ezt követően Felvidéken, Erdélyben, Muravidéken és Drávaszögben. Kijelenthetjük, hogy a gazdaságfejlesztés mára a szülőföldön való boldogulást segítő nemzetpolitikai eszközzé vált. Összegezve a kis-, közepes- és nagyértékű projektek számadatait, a projektek megvalósításával realizált közel 300 millió eurós beruházási értékkel Magyarország az egyik legjelentősebb beruházóvá lépett elő Vajdaságban. Figyelembe véve a támogatás területi eloszlását és a sikeres pályázatok számát pályázónként, megállapíthatjuk, hogy nem csak területi értelemben oszlott el egyenletesen a támogatás a Vajdaságban, de nagyszámú egyedi pályázóhoz jutott el, hiszen a nyertes pályázattal rendelkező pályázók száma a legmagasabb az egyedi pályázók körében. A programban részt vevő vállalkozások jelentős számú munkahelyet tudtak megőrizni és újakat nyitottak a fejlesztések megvalósulásával, ugyanakkor a közepes- és nagyléptékű fejlesztéseket megvalósító dolgozók bérszínvonalára is pozitív hatást gyakorolt a program megvalósítása. A vizsgált fejlesztési időszak tapasztalata azt mutatja, hogy a nyertes pályázatok elősegítik Vajdaság régiós szerepvállalásának erősödését, és egész Szerbia gazdaságának fejlődését (Juhász 2020). A beruházások és fejlesztések társfinanszírozása mellett az emberi erőforrások szisztematikus fejlesztése is egyre hangsúlyosabb

szerepet kap a programban. A tudástranszfert is a helyi gazdaság erősítésének szolgálatába állította az alapítvány.

Partnerségben a Pro Scientia Naturae Alapítvánnyal, részben a programban részt vevő gazdasági szereplők magas száma miatt, részben a világjárvány kihívásaira válaszolva online képzéseket működtet az alapítvány:

- akkreditált online gazdaképzés;
- kezdő vállalkozók ismereteinek bővítése (Vállalkozz Vajdaság!);
- a vállalkozások generációváltásának támogatása (Előttem az Utódom).

Pro Scientia Naturae Alapítvány

A Pro Scientia Naturae Alapítványt 2009-ben hozta létre a Kertészek Egyesülete Zenta, azzal a céllal, hogy hozzájáruljon az ottani térség vidékének és agráriumának fejlesztéséhez. Tevékenységét oktatási programok megszervezése, kutatási és fejlesztési projektek lebonyolítása, kapcsolatépítés és piackutatás terén fejti ki. Széles körben együttműködik a térség agrárgazdálkodóival és vállalkozóival. Tevékenysége által igyekszik összefogni, támogatni és foglalkoztatni az agrárértelmiséget, valamint az ő szaktudásukat koordinált módon a térség fejlesztésére fordítani. Az Alapítvány alapítói körét 2017-ben kibővítették, így az alapító Kertészek Egyesülete mellett társalapítói lettek: a GAK Nonprofit Kft., a Magyar Rektori Konferencia, a Vajdasági Agráregyesületek Szövetsége, a Prosperitati Alapítvány és a Szekeres László Alapítvány. Az alapítvány céljává az vált, hogy hidat képezzen az egyetemi és kutatóintézeti tudás, valamint a térség- és gazdaságfejlesztési program megvalósítása közben felmerülő igények között. Ilyen programok például:

- Felnőttképzési program: integrált növényvédelem.
- Online akkreditált képzési program: online gazdaképzés öt képzési csoportban, melyek: a Szántóföldi és kertészeti növényvédelem; A méhészet elmélete és gyakorlata; a Talajerő- és vízgazdálkodás; A mezőgazdasági gépesítés gyakorlata és precíziós mezőgazdaság; és a Mezőgazdasági növénytermesztés.
- Online képzési programok: online gazdaképzés, Vállalkozz, Vajdaság!, Határon Átnyúló Agrárgazdasági Fejlesztési Program (mely egy magyar–szerb IPA program keretében készült online oktatási anyag), Út a siker felé (vállalkozói készségfejlesztő program középiskolások számára).
- Közcélú tevékenység: E-tanácsadás, téli online gazdafórum.
- Gazdaság igényeit kielégítő tevékenység: integrátorok működésének segítése (húsmarha-, juh- és sertéságazat, szolárparkok létesítése stb.).

A fenti tevékenységek eredményeként az alapítvány felkérést kapott a régiófejlesztési program agrár- és élelmiszeripari szakágazatának programkidolgozására, mely elkészült és melynek támogatáselőkészítése most van folyamatban.

A Pro Scientia Naturae Alapítvány 50 fős szaktanácsadói háttérrel rendelkezik az agrárium és a vidékfejlesztés teljes területéről, melyből 20 fő PhD végzettségű. Szaktanácsadói bázisának erőssége, hogy a szakemberek legnagyobb része a gyakorlatban dolgozik fejlesztőként vagy tanácsadóként, és az Alapítványon keresztül pedig az akadémiai tudását próbálja a lehető legmagasabb szintre fejleszteni (<https://proscnat.tanuljertes.hu/>).

E-Régió civil szervezet

Az e-Régió szervezet 2009-ben alakult. Létrejöttének célja, hogy Vajdaság egész területén terjessze a digitális írástudást és megalapozza az informatikai fejlődést. Az elmúlt években számos informatikai jellegű képzést, konferenciát, kerekasztal-beszélgetést és online kurzust szervezett. A szervezet tevékenysége online és offline képzések köré épül. Az e-Régió tagsága elsősorban pedagógusokból áll.

A pedagógusok nagy része informatikai jellegű tárgyakat oktat a közoktatásban vagy a felsőoktatásban, illetve olyan pedagógusok, akik otthonosan mozognak ezeken a területeken. A szervezet céljai a következő pontokkal határozhatók meg:

- az általános informatikai írástudás fejlesztése,
- specifikus IKT-kompetenciák fejlesztése,
- oktatás, különös tekintettel a gyerekekre és a fiatalokra,
- kurzusok szervezése,
- az informatika és a közgazdaságtan új vívmányainak figyelemmel követése.

A célok elérése érdekében a szervezet a következő feladatokat tekinti prioritásnak:

- a tudományos szakmai szakirodalom és vívmányok figyelemmel kísérése és alkalmazása,
- egyénileg vagy más szervezetekkel konferenciák, tanácskozások, szemináriumok és más képzési formák szervezése,
- a szervezet céljaival összhangban könyvek megjelentetése, honlap fenntartása,
- pedagógusok és más szakemberek megkeresése a gyermekek és az ifjúság képzésével kapcsolatosan,
- egyetemekkel, iskolákkal, szakmai és egyéb szervezetekkel együttműködések megvalósítása.

Ahogy a célokból és a feladatokból is látszik, a tevékenységet az oktatás és a tudomány kettőssége, valamint a lentről szerveződő műhely-jelleg határozza meg.

Az e-Régió működésének első éveiben különböző informatikai jellegű képzések szervezésében volt aktív. Ezek közül ki kell emelni a gazdasági szereplők és a munkanélküliek részére szervezett nagyszámú ECDL (European Computer Driving Licence) képzést, valamint a pedagógusok részére megtartott, az interaktív tábla lehetőségeit bemutató képzést.

A KockAsuli programot 2016. október 15-én indították el. A program teljes egészében beváltotta a hozzá fűzött reményeket és egyértelműen hiánypótlónak bizonyult, mivel elsősorban aktuális és érdekes tartalmakat tudott feldolgozni, közelebb hozva a tanulókhöz az informatikát és a programozást. A közoktatásban dolgozó pedagógusok mellett előadóként megjelentek a versenypiac résztvevői – sikeres programozók –, akik beszéltek a saját tapasztalataikról, meglátásaikról, a programozói élet előnyeiről és nehézségeiről. A rendezvény az Európai Bizottság Code Week 2016 rendezvénysorozat részévé vált, amelyen szintén a programozás és az informatika aktualitására hívták fel a figyelmet.

Szintén 2016-ban alkották meg a Tudatos és biztonságos internethasználat alapjai online képzésüket (<https://webuni.hu/kepzes/a-tudatos-es-biztonsagos-internethasznalat-alapjai>). Majd számos EU-s projekt keretein belül továbbfejlesztették a tananyagot.

A 2020-as évben elkészítették a Vállalkozz, Vajdaság! online képzést (<https://vallalkozzvajdasag.prosperitati.rs/>), amely alapszintű vállalkozói ismereteket dolgoz fel, valamint a világjárványra és a távoktatás nehézségeire nyújtott válaszként a Web 2.0 – Online eszközök használata a tanórán és azon kívül online képzést (<https://classroom.google.com/u/0/c/MjQ4NjU1MjQyMjU1>), amely a pedagógusoknak készült és minden tantárgy oktatásánál jól használható, ingyenes eszközöket mutat be. A Tanulj velünk magyarul! (<https://elearning.easygenerator.com/5c35bbc5-7d5f-4290-bbd0-b08e20c34e95/>) 2021-ben készült el és a magyar nyelv oktatása és népszerűsítése a célja, elsődlegesen interaktív és játékos módszerekkel.

Távoktatás és annak gazdasági jelentősége

Az oktatási környezet a tanítási-tanulási folyamat színtere, ahol a tanuló az oktatás tartalmához, az ezzel kapcsolatos információkhoz jut, és ahol a tanulási feladatokat megoldva tevékenységeket végez, gondolva itt akár a legkorszerűbb virtuális megoldásokra (Budai–Kuczmann 2018; Horváth 2019), melyben a kognitív folyamatok is fontos szerepet játszanak (Berki 2019; Bubnó–Takács 2019; Macik 2018). Az oktatási környezet meghatározza az egyes módszerek alkalmazhatóságát, valamint az oktatástechnológiai megoldásokat.

A távoktatásban a legelterjedtebb oktatási forma az e-learning. Az e-learning olyan, számítógépes hálózaton elérhető nyitott – tér- és időkorlátoktól független – képzési forma, amely a tanítási-tanulási folyamat megszervezésével hatékony, optimális ismeretátadási, tanulási módszerek birtokában a tananyagot és a tanulói forrásokat, a tutor–tanuló kommunikációt, valamint a számítógépes interaktív oktatószoftvert egységes keretrendszerbe foglalja, a tanuló számára hozzáférhetővé teszi. A e-learning-definíció átértelmezése kardinális pontokat fog érinteni a hagyományos pedagógiai értékeket illetően.

Újragondolandó (1) „a tanítási-tanulási folyamat” megszervezésének a kérdésköre, (2) a tananyag egységes keretrendszerbe foglalása, (3) a tananyagnak a ta-

mulók számára történő hozzáférhetővé tétele, illetve annak kizárólagossága (Forgó 2005).

Amennyiben, az e-learning esetében a tértől és időtől független környezetet és a tanuló személyének központi helyzetbe történő helyezését hangsúlyozzuk, akkor a következő idézettel határozható meg a legjobban az e-learning fogalma:

„Az e-learning a tanulási környezetnek egy olyan mindenkinek, tértől és időtől független innovatív megközelítése, ami jól megtervezett, tanulócentrikus, interaktív tanulást biztosít.” (Khan 2005: 140)

Az e-learning szükségességét társadalmi oldalról megközelítve ahhoz az általános jelenséghez érdemes visszanyúlnunk, amit ma „rohanó világgént” szoktunk leírni. Ennek központi elemét képezi a halmozott figyelemmegosztás, az egy dolgra szánt idő lerövidülése és elaprózódása, a folyamatosan a következő tevékenységünkbe történő átváltások sorozata (DeGreeff–Burnett–Cooley 2010).

A másik szemszögből vizsgálva, technológiai oldalról az e-learning létrejöttéhez minden lehetőség fokozatosan adottá vált: a számítógép és egyéb mobil kommunikációs eszközök folyamatos terjedése és ezzel együtt elérhetővé válása (mind anyagi, mind kínálati szempontból), az oly sokszor emlegetett internet elterjedése, ezzel együtt a mobilitást növelve a sáv szélesség és internetsebesség nagyütemű növekedése. Ugyanakkor az ezekhez a technológiákhoz párosuló szoftveres megoldások tették lehetővé az oktatói oldal szereplői számára is, hogy egyszerűen, mély informatikai (pl. programozói) ismeretek nélkül, felhasználóbarát módon készíthessenek olyan oktatási anyagokat, melyek az internetről elérhetőek a tanulók számára, és amelyhez külön informatikai szakemberek bevonására egyáltalán nem vagy csak korlátozottan volt szükség (Nagy 2020).

Az online e-learning kurzusok segítségével fejleszthetők a tanulók/alkalmazottak informatikai kompetenciái, valamint az eszközhasználat is. A különböző vállalati osztálytermi és online képzések hatalmas potenciált hordoznak magukban.

Az e-learning térnyerése és jelentősége a piacon a következő tényekkel támasztható alá:

- míg 2015-ben csak 107 milliárd dollár, 2025-re várhatóan a háromszorosa, 325 milliárd dollár lesz az e-learning piac összértéke – továbbá az ezredforduló óta 900%-os növekedést produkált (Global Industry Analysts 2020);
- az amerikai vállalatok 77 százaléka használt valamilyen online oktatási formát 2017-ben, az ilyen formán képzett munkavállalók képzési ideje 40–60 százalékkal csökken (Brandon Hall Group 2017);
- a szervezetek 72 százaléka úgy gondolja, hogy az e-learning versenyelőnyt biztosít (Pappas 2019);
- a tanulók 49 százaléka állítja, hogy az elmúlt 12 hónapban részt vett valamilyen online kurzuson (Duffin 2020);
- a munkavállalók 68 százaléka preferálja, ha a munkahelyén tanulhat (Spar–Dye 2018);
- a vállalatok 42 százaléka árbevétel növekedést tapasztalt az e-learning bevezetését követően (Gutierrez 2016).

Az e-learning megoldások költségcsökkentés lehetőségét hordozzák magukban, amely rögtön magára irányítja a vállalati szektor döntéshozóinak figyelmét. Általánosan bevált vállalatirányítási eszköz/módszer a rendszeresen ismétlődő feladatok ellátására valamilyen automatizmus kidolgozása, amellyel csökkenthető az erre áldozandó emberi erőforrás (Brown–Hellerstein 2005), és így a költség is – nincs ez másként az oktatással sem, ahol az automatizálást az e-learning oktatási formára való áttérés jelentheti.

E-learning megoldásba történő egyszeri beruházással a vállalatok csökkenthetik az oktatókra, továbbá terembéltre és kapcsolódó infrastrukturális kiadásokraallokált költségeket – de ugyanide sorolható az ezzel járó adminisztrációs teher enyhítése is, amely ezen képzések folyamatos szervezését, összehangolt működését és ennek kontrollját hivatott biztosítani.

A költségcsökkentő megközelítés mellett versenyképességnövelő megkülönböztető erőforrás is válhat az e-learning oktatásra való áttérésből, mely már nem csak tipikusan nagyvállalatokra, hanem tetszőleges méretű vállalkozásra és a civil szervezetekre is érvényes lehet. Egy megfelelően kidolgozott e-learning képzés, ha kellően hatékony tudástranszfert biztosít a dolgozók számára, növelheti a munkavégzésük eredményességét, és így közvetve a vállalat profitjára is pozitív hatással lehet. Fontos azonban megjegyezni, hogy a megfelelően kidolgozott e-learning képzések általában nagyobb költséggel is járhatnak (Nagy 2020).

A Covid–19-világjárvány természetesen az élet összes területére (oktatás, művelődés, turizmus, szabadidő) hatással volt/van, és nagyon komolyan érintette a gazdaságot is. Azon vállalatok, amelyek tevékenysége és profilja megengedi, távmunkára váltott át az alkalmazottak jelentős részénél. A vállalatok jelentős része tervezi, hogy kiterjeszti tevékenységét az online területre, így a felhőalapú dokumentumtárolás, valamint az online tartalmak felhasználása egyre intenzívebb lesz. Ennek a folyamatnak a része lesz az alkalmazottak informatikai kompetenciáinak folyamatos fejlesztése és az online oktatási környezetek jelentőségének a növekedése is.

Az IBM (Institute for Business Value) COVID–19 és az üzleti élet jövője címet viselő kutatásban több mint 3800 vállalat vezérigazgatóját kérdezték meg a változásokkal kapcsolatban. Ez a jelentős kutatás 22 országra és 20 iparágra terjedt ki, melyből kiderült, hogy 10 vállalatból 6 felgyorsította a digitalizáció folyamatát.

A vállalatok kétharmada számos informatikai lemaradást pótol be az elmúlt időszakban, melyeket korábban nem tudtak az alkalmazottak ellenállása és a technológiai elmaradottság miatt (Dudás–Pálfi 2021). A vállalatok jelentős része tervezi, hogy kiterjeszti tevékenységét az online területre, így a felhőalapú dokumentumtárolás, valamint az online tartalmak felhasználása egyre intenzívebb lesz. Ennek a folyamatnak a része lesz az alkalmazottak informatikai kompetenciáinak folyamatos fejlesztése és az online oktatási környezetek jelentőségének a növekedése is.

Kontakt és online oktatási környezet összehasonlítására irányuló vizsgálat

A gazdaságfejlesztési program indításakor, összefüggésben a szülőföldön való boldogulás céljával, azonnal hatalmas igény mutatkozott a kezdő vállalkozók projektjei, a vállalkozásindítás támogatására. A pályázati kiírás feltételrendszerének meghatározásakor az egyik fő szempontként a támogatott vállalkozások lemorzsolódásának minimalizálása került meghatározásra. Vállalkozás indítása esetén sok mindent kell mérlegelni. Nem elég azt tudni, hogy mit szeretne a vállalkozó csinálni, azzal is tisztában kell lennie, hogyan fogja azt megvalósítani. Legfontosabb tényező egy leendő vállalkozó esetében, hogy megfogalmazza:

- Milyen személyes célokat szeretne elérni a vállalkozással – milyen életet szeretne megvalósítani a vállalkozása segítségével?
- Mit és mennyit hajlandó tenni azért, hogy céljait és álmát elérje?
- Melyek a saját erősségei, gyengeségei, képességei, készségei, hogy feltárja és tudatosan fejlessze hiányzó vagy gyengébb kompetenciáit?
- Mi a vállalkozás alapvető küldetése, milyen értékeket képvisel?

Az évek során, az operatív munkákban, ezen alapok biztosítják a vállalkozónak a küldetéstudatot, a bátorságot és a kitartást. Leendő vállalkozóknál gyakori jelenség az ismeretlentől való félelem, ami teljesen érthető. A legjobb megoldás a félelmek kezelésére a tudatos vállalkozásindítás, ami részletes tervezésen alapul, valamint önfejlesztésen, azaz a vállalkozói készségek fejlesztésén. Egy vállalkozás sikerének nemcsak külső, a körülmények és lehetőségek által meghatározott feltételei vannak, hanem a vállalkozó személyéhez kapcsolódó belső, emberi tényezői is. A siker belülről jön, a sikeres vállalkozó éppen ezért, legjobban saját fejlesztésére figyel.

Bár sokszor egyszerű elindítani egy vállalkozást, sikeresen felépíteni, fenntartani nem könnyű. Egy vállalkozás beindítása és építése ugyanis egymást logikusan követő lépések sorozata, és gyakran pont azok az első lépések maradnak ki, melyek szilárd alapokat adnának egy vállalkozásnak. Ezért nagy segítség, ha egy bevált „vállalkozásépítési módszert” követünk. Szükséges egy rendszer, egy olyan útmutató, amivel rendet lehet tenni az elérhető információk között. Ez ugyanis olyan, mint egy jó térkép: lépésről lépésre végigvezet az úton a vállalkozás beindításától a sikeres vállalkozás megalkotásáig. Vállalkozásindítás előtt mindenképp üzleti tervet szükséges készíteni, gazdaságossági számításokat kell végezni, és csak akkor megvalósítani a vállalkozást, ha a számítások ezt alátámasztják. Az üzleti terv összeállításánál, vagyis a tevékenység megtervezésénél részletesen körül kell járni az alábbi alapvető problémaköröket:

1. Melyik az a termék vagy szolgáltatás, amelyre a vállalkozás épül?
2. Melyik az a piac, amelyikre termelünk, annak milyen jellemzői vannak, hogyan történik a termék értékesítése?
3. Tulajdonforma (működési forma) megválasztása.

4. A gyakorlatban hogyan zajlik majd a vállalkozás működése, mitől és mikor lesz mindez nyereséges (mekkora és milyen befektetéseket igényel)?
5. Pénzügyi terv – ez az üzleti terv egyik legkritikusabb fejezete, hiszen itt dől el, hogy pénzügyileg eredményessé tehető-e a vállalkozás, a befektetések megtérülnek-e?

A korai lemorzsolódás elkerülésének előfeltétele a vállalkozói ismeretek megfelelő elsajátítása és a megfelelő felkészülés a fent leírt kihívásokra. Ezért a programot két egymásra épülő, kötelező komponensre osztották (1. ábra):

- I. komponens: képzési rész (magában foglalja a négy képzési modulon való kötelező részvétel, sikeres vizsga és mentorálás teljesítésének kötelezettségét), és
- II. komponens: a támogatási kérelem és az üzleti terv benyújtása (szakmai értékelés és támogatói döntés).

1. ábra. A induló vállalkozások képzési programjának szerkezeti felépítése

Forrás: Prosperitati Alapítvány alapján saját szerkesztés.

A programban megvalósított képzés a pályázati rendszer része volt és az alapvető tudnivalókat érintette egy vállalkozás beindítása és működtetése kapcsán. 2016-ban és 2018-ban kontaktoktatási környezetben történt az oktatás, 2020-ban pedig online formában került sor az oktatásra. A képzés öt modulból állt, ezek: 1. Modul: Vállalkozás indításához szükséges kompetenciák; 2. Modul: Adózás az egyes jogi formákat illetően; 3. Modul: Könyvelési szabályok az egyes jogi formákat illetően; 4. Modul: Munkaviszony és egyéb alkalmazási módok; 5. Modul: Üzleti tervezés.

Az előadó személye minden képzésnél megegyezett, valamint mindkét oktatási környezetben az előadások szombatokként kerültek megszervezésre. A kontaktoktatási környezetben az előadásokat Magyarokanizsán tartották meg, míg az online oktatási környezetben a tanulók otthonról csatlakoztak az előadásokhoz (ZOOM alkalmazáson) és így értelemszerűen az utazási költségek és az erre fordított idő redukálódott. Az online képzés mellett elsődlegesen az aktuális járványügyi korlátozások (2020. szeptembere) miatt döntöttek a képzés szervezői. Ahhoz, hogy a pályázók teljesítsék a vizsgára bocsátás feltételét, a képzés ideje alatt részt kellett, hogy vegyenek mind a négy képzési napon. Akik ezt nem tudták teljesíteni, azoknak rendelkezésükre állt egy pótnap, ahol pótolni tudták a hiányzásukat.

Az online kurzus tartalmazta a képzés anyagát, különböző interaktív ellenőrző kérdésekkel, tesztekkel és helyzetgyakorlatokkal kiegészítve.

A vizsgálat módszere

A vizsgálat a Prosperitati Alapítvány által megszervezett, a pályakezdő vállalkozók képzésében a kontakt és online oktatási környezet összehasonlítására irányult, elsősorban a sikeresség és hatékonyság tekintetében. A vizsgálat során felmért minta összesen 882 fő. A képzést 2016-ban (N=159) és 2018-ban (N=327) kontakt/osztálytermi oktatási környezetben szervezték meg, míg 2020-ban online oktatási környezetben (N=396). Kutatásunk során megvizsgáltuk a jelentkezők részvételének számát a képzési-, illetve a pótnapokon, mértük és összehasonlítottuk a lemorzsolódást mindkét oktatási környezetben, valamint a zárótesztek eredményét.

A vizsgálat során megfogalmazott hipotézisek

Az előzőekben bemutatott képzéssel kapcsolatosan az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg és vizsgáltuk:

- H1: Az online környezetben elvégzett képzés során, ahol több interaktív tananyag állt a résztvevők rendelkezésére, magasabb pontszámokat értek el a résztvevők a záróteszten.
- H2: Feltételezzük, hogy nincs eltérés a nemek és a korcsoportok között a vizsgaeredmények tekintetében.
- H3: Feltételezzük, hogy a földrajzi távolság befolyásolta a részvételt oly módon, hogy az osztálytermi környezetben megszervezett képzések esetében a közelebb élő résztvevők voltak azok, akik nagyobb számban jelen voltak a négy képzési napon, szemben a távolabb élőkkel.
- H4: Feltételezzük, hogy az online környezetben megszervezett képzésen jelentősen több résztvevő tett eleget a vizsgafeltételnek, mivel nem kellett utazniuk azért, hogy részt vegyenek a kötelező négy képzési napon. Emiatt a póttalálommal az offline környezetben megszervezett kurzus során jelentek meg többen a résztvevők.
- H5: Feltételezzük, hogy az online képzés során olyan személyek is részt vettek az ötödik, póttalálmon, akiknek a vizsgafeltétel megszerzéséhez erre nem volt szükségük és ezzel a 4 alkalom helyett 5 alkalommal vettek részt képzési napon.

Vizsgálati minta

A vizsgálatban összesen 822 személy vett részt. A 2016-os és a 2018-as évben kontakt, osztálytermi környezetben, 2020-ban pedig online valósult meg a képzés, melynek adataira a kutatás épül. A résztvevők száma az egyes években:

- 2016 (osztálytermi környezet): N=159 (18%)
- 2018 (osztálytermi környezet): N=327 (37%)
- 2020 (online környezet): N=396 (45%)

Ennek megfelelően a minta 55 százaléka offline, 45 százaléka online vett részt a képzésben. A résztvevők 61 százaléka (N=539) férfi, 39 százaléka (N=343) nő. A mintában előforduló legalacsonyabb életkor 19 év, a legmagasabb 72 év. A minta átlagéletkora 38 év. A korosztályok szerinti megoszlást a *1. táblázat* szemlélteti.

1. táblázat. Korosztály szerinti megoszlás

Életkor	N	%
20 évnél fiatalabb	2	0,5
20–29 éves	167	19
30–39 éves	354	40
40–49 éves	247	28
50–59 éves	92	10
60–69 éves	19	2
70 éves és annál idősebb	1	0,5
Összesen	882	100

Forrás: Saját szerkesztés.

A kutatásban részt vevő személyek összesen 80 különböző vajdasági településről származnak. A kutatás során azokat a településeket vettük alapul, ahonnan legalább 5 személy származik, a többi települést az „egyéb” kategóriába soroltuk. Öt olyan település van, ahonnan 50-nél több résztvevő jelentkezett: Ada, Óbecse, Szabadka, Temerin, Zenta. Az egyes települések és a képzés helyszíne közötti távolság alapján négy kategóriát hoztunk létre. A mintában résztvevők közül a legtöbben (43%) 11 és 50 kilométerre laknak a képzés helyszínétől. 29 százalékuk 50–100 kilométerre, 22 százalékuk 101–200 kilométerre. A legkevesebben, 6 százalék él a legközelebb, 0–10 kilométerre. Az adatokat a *2. táblázat* szemlélteti.

2. táblázat. Távolság szerinti megoszlás

Távolság	N	%
0–10 km	51	6
11–50 km	380	43
51–100 km	256	29
101–200 km	195	22
Összesen	882	100

Forrás: Saját szerkesztés.

Részvétel

A 4+1 alkalommal megrendezett képzés során összesen négy alkalommal volt kötelező a megjelenés. Legtöbbször az 1. és a 2. alkalommal voltak jelen. Az adatokat az 3. táblázat szemlélteti.

3. táblázat. Megjelenés szerinti megoszlás

Megjelenés	1. alkalom		2. alkalom		3. alkalom		4. alkalom		pótalkalom	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
jelen volt	769	87	775	88	754	85	601	68	436	49
nem volt jelen	113	13	107	12	128	15	281	32	446	51

Forrás: Saját szerkesztés.

Vizsgaeredmény

A résztvevők közül 90 százalék (N=792) tett eleget a vizsgafeltételnek, 10 százalékuk (N=90) nem. A vizsgaeredményeket illetően a vizsgafeltételeknek eleget tevők 1 százaléka (N=7) nem felelt meg a vizsgán, 7 százalék (N=61) megfelelt, 82 százalék (N=723) kiválóan megfelelt. Az eredményeket a 4. táblázat foglalja össze.

4. táblázat. Vizsgaeredmények

Vizsgaeredmény	N	%
nem tett eleget a vizsgafeltételeknek	90	10
nem felelt meg	7	1
megfelelt	61	7
kiválóan megfelelt	723	82
Összesen	882	100

Forrás: Saját szerkesztés.

A vizsgálat eredményei

Az egyes képzési éveket alapul véve vizsgáltuk meg a kapott eredményeket. A legmagasabb pontszámot 2020-ban érték el a résztvevők. Az egyes évek eredményeit kétmintás t-próba segítségével összevetve a 2018-as és a 2020-as év értékei között mutatkozik szignifikáns eltérés. A résztvevők jelentősen magasabb pontszámot értek el a harmadik évben az első év eredményeihez képest. Az első és a második valamint a második és a harmadik év eredményei között nincs szignifikáns eltérés. Az eredményeket az 5–7. táblázat szemlélteti.

5. táblázat. Az első és a második év eredményeinek összehasonlítása

év	pontszám		kétmintás t-próba	
	átlag	Sd.	t	p
2016	91,89	7,1	1,1	0,2
2018	90,83	9,2		

Forrás: Saját szerkesztés.

6. táblázat. A második és a harmadik év eredményeinek összehasonlítása

év	pontszám		kétmintás t-próba	
	átlag	Sd.	t	p
2018	90,83	9,2	-0,3	0,7
2020	92,24	8,97		

Forrás: Saját szerkesztés.

7. táblázat. Az első és a harmadik év eredményeinek összehasonlítása

év	pontszám		kétmintás t-próba	
	átlag	Sd.	t	p
2016	91,89	7,1	-1,9	0,04
2020	92,24	8,97		

Forrás: Saját szerkesztés.

A kapott adatok részben támasztják alá a H1-es hipotézist, ugyanis az első, 2016-ban, osztálytermi környezetben elvégzett képzéshez viszonyítva a 2020-ban online megtartott kurzuson szignifikánsan magasabb pontszámot értek el a résztvevők. A nemek és a három év összesített pontszámainak összefüggéseit vizsgálva a kétmintás t-próba eredményei szignifikáns eltérést mutattak. A nők szignifikánsan magasabb átlagpontot szereztek, mint a férfiak (8. táblázat).

8. táblázat. A nemek és a három év átlagpontjainak összehasonlítása

nem	pontszám		kétmintás t-próba	
	átlag	Sd.	t	p
férfi	91,04	8,1	-2,4	0,01
nő	92,60	9,8		

Forrás: Saját szerkesztés.

Külön-külön vizsgálva az egyes években elért eredményeket, az első két évben, offline környezetben megvalósított képzés során nem mutatkozik szignifikáns különbség a nemek teljesítményében, e tekintetben a H2 hipotézis a nemek vonatkozásában elfogadható lenne, azonban az online tanfolyam során megfigyelhető szignifikáns eltérés a nők javára (9. táblázat).

9. táblázat. A nemek és az egyes évek pontszámainak összehasonlítása

év	nem	pontszám		kétmintás t-próba	
		átlag	Sd.	t	p
2016	férfi	91,34	6,8	-1,23	0,2
	nő	93,12	7,5		
2018	férfi	90,42	8,8	-0,94	0,3
	nő	91,45	9,8		
2020	férfi	91,45	7,9	-2,04	0,04
	nő	93,36	10,1		

Forrás: Saját szerkesztés.

A mintát a résztvevők kora alapján 7 csoportba soroltuk be (1. táblázat). A 20 évnél fiatalabb és 70 évnél idősebb korcsoportba a minta elenyésző százaléka tartozik, így az ő eredményeiket nem vettük figyelembe az összehasonlító vizsgálat során. Összevetettük a többi öt korcsoportot és az elért eredményeket az egyes évekre vonatkozóan. Az első, 2016-ban megtartott kurzus során nem találtunk összefüggést a kor és a vizsgán elért eredmények között. A 2018-as évben, még offline kurzust követően a vizsgán a 60–69-es korcsoport teljesített a legjobban, és érték el a legmagasabb arányban a kiválóan megfelelt minősítést. A többi korosztály jelentősen alacsonyabb minősítést ért el a vizsgán. Az 50–59-es korosztály volt az, amelyik a leggyengébben teljesített, a többi csoportnál is jelentősen alacsonyabb minősítést ért el. Az egyutas ANOVA-vizsgálat eredményei a következő összefüggéssel írhatóak le: $[60-69] > [20-29, 30-39, 40-49] > [50-59]$. A 2020-as évben, az online környezetben megtartott kurzuson szintén volt két olyan korcsoport, amellyel szemben a 60–69 éves korosztályba tartozók szignifikánsan magasabb eredményt értek el. A különbség a 30–39-es és a 40–49-es korcsoporttal szemben figyelhető meg az idősebb korosztály javára. Összességében megállapítható, hogy a H2 hipotézist el kell vetnünk, mivel mind a nemek, mind pedig a kor esetén vannak olyan csoportok, melyek eredményei között szignifikáns eltérés mutatható ki. A magasabb vizsgaeredményt a nők esetében, valamint az idősebb korosztály magasabb pontszámát további kutatás során, több háttérváltozó tükrében, fogjuk vizsgálni.

Az eredmények további elemzése során megvizsgáltuk, van-e összefüggés a lakóhely és a képzés helyszíne közötti távolság és a részvétel között. Ez a szempont az első két évben, az osztálytermi környezetben megtartott kurzus során volt releváns. A 2016-ban és 2018-ban megtartott offline képzés esetében a negyedik képzési alkalom során szignifikáns különbség figyelhető meg a különböző távolságra lakó résztvevők jelenlétében. A legközelebb lakók jelentek meg legnagyobb, a 100 kilométernél távolabb élők pedig a legkisebb számban. Az egyutas ANOVA-vizsgálat eredményei alapján a következő összefüggés írható le az egyes csoportok jelenlétének gyakoriságát illetően: $[0-10 \text{ km}] > [11-50 \text{ km}, 51-100 \text{ km}] > [101-200 \text{ km}]$. Az eredmények alátámasztják a H3-as hipotézisben foglalt állítást, amely szerint az osztálytermi környezetben megszervezett képzések esetében a közelebb élő résztvevők nagyobb számban voltak jelen a négy képzési napon, mint a távolabb élők.

Megvizsgáltuk, hogy az offline és az online környezetben megszervezett kurzus során milyen arányban tettek eleget a résztvevők a vizsgafeltételnek, és vettek részt 4 kurzusnapon. Az adatok elemzése során kiderült, hogy az online kurzus során jelentősen magasabb volt a feltételnek eleget tevő résztvevők aránya, mint az osztálytermi környezetben megrendezett kurzus esetében. Az offline kurzuson a résztvevők 85,6 százaléka tett eleget a feltételnek, az online kurzuson 94,9 százalékuk. A kurzus vizsgafeltételének teljesíthetősége érdekében pótnap is a résztvevők rendelkezésére állt, hogy részt vehessenek a kötelező négy kurzusnapon. Megvizsgáltuk, hogy offline vagy online környezetben vették-e igénybe többen a lehetőséget.

Az adatok alapján az osztálytermi környezetben megszervezett kurzus során volt nagyobb szüksége a résztvevőknek a pótnapra, ahol 62,6 százalékuk jelent meg. Az online kurzus résztvevőinek csak egyharmada élt a plusz alkalommal. Ezek az eredmények alátámasztják a H4-es hipotézist.

Megvizsgáltuk azt is, hogy az offline és az online képzés során voltak-e olyan személyek, akik részt vettek az ötödik, pót alkalommal a képzésen, annak ellenére, hogy már teljesítették a vizsgafeltételt, és az előző négy alkalommal is jelen voltak. A két offline képzés során összesen 27 ilyen személy volt, vagyis a résztvevők 5,5 százaléka. A 2020-ban online formában megrendezett képzésen 80 ilyen személy volt, a résztvevők ötöde. Az eredmények alátámasztják a H5-ös hipotézist, amelyet azzal magyarázunk, hogy a résztvevők az online körülményeket kihasználva nagyobb számban tudtak élni a lehetőséggel, hogy elmélyítsék a tudásukat, mivel a pótnapon a teljes anyag átismétlésre került.

Az adatok további elemzése során megvizsgáltuk, hogy a négy és az öt alkalommal jelen lévők pontszámai hogyan viszonyulnak egymáshoz. Kiderült, hogy szignifikánsan magasabb eredményt értek el az offline és az online képzésen egyaránt azok, akik részt vettek a pótló alkalmon, szemben azokkal, akik csak a négy alkalmat teljesítették. Az adatokat a 10. táblázat szemlélteti.

10. táblázat. Az 5. alkalommal is jelen lévők eredményei

képzés formája	alkalmak száma	pontszám		kétmintás t-próba	
		átlag	Sd.	t	p
offline	négy	90,89	8,9	-2,06	0,04
	öt	94,46	3,5		
online	négy	91,75	9,5	-2,04	0,04
	öt	94,05	6,2		

Forrás: Saját szerkesztés.

A H5 hipotézist elfogadhatjuk, hisz az eredmények alapján látható, hogy az online képzés során olyan személyek is részt vettek az ötödik, pótalkalmon, akiknek a vizsgafeltétel megszerzéséhez erre nem volt szükségük.

Az eredmények értékelése

A bemutatott vizsgálat alátámasztja, hogy az e-learning képzési formának van jelentősége a távoktatásban, felnőttképzésben egyaránt. Ez rámutat arra, hogy az online oktatási tér számos előnyt jelent többek között a meglévő vagy potenciális társadalmi vállalkozások képzése terén, segítve az oktatást, a kutatást és a tanácsadást egyaránt a kapcsolódó szakterületeken.

A bemutatott eredmények alapján elmondható, hogy az online környezetben megszervezett kurzus bizonyos tekintetben eredményesebb volt, mint az osztálytermi környezetben megtartott képzés, mely a vizsgaeredményeket is előnyösen befolyásolta. Érdekesnek tűnő megállapítás, hogy az online környezetben folytatott képzés során a nők szignifikánsan jobb eredményt értek el, mint a férfiak. Offline környezetben ez az eltérés nem volt kimutatható. A különböző korosztályok teljesítményét összehasonlítva kiderült, hogy az egyik offline formában megtartott kurzus és az online kurzus során is a 60–69 éves korcsoport kiemelt eredményt ért el. A kontakt osztálytermi környezetben megszervezett kurzusok során megfigyelhető volt, hogy a közelebb élő résztvevők magasabb számban tudtak jelen lenni, szemben a távolabb élőknel, valamint az is, hogy szignifikánsan nagyobb arányban csatlakoztak olyan hallgatók a pótnaphoz az online oktatási környezetben, akik erre nem lettek volna kötelesek.

Azonban itt is jelen volt a külső motivációs faktorok közül az a tény, hogy a képzés sikeres teljesítése előfeltétele a pályázásnak. Egy előző tanulmányunkban (Namestovski et al. 2018) bizonyítottuk, hogy a külső motiváció megléte pozitívan hat a tanulók keretrendszerben eltöltött idejére, a sikeres teljesítésre és a pontszámra.

Összefoglalás

A nonprofit vagy civil szférából induló társadalmi vállalkozások esetében megfigyelhető egyfajta gyengeség mind a hiányos vállalkozói szemlélet, mind pedig a vállalkozói ismeretek terén. Úgy gondoljuk, hogy ezért számos előnyt jelent a meglévő vagy potenciális társadalmi vállalkozások képzése, segítése az oktatás, kutatás és tanácsadás biztosításával. A vállalkozási ismeretek képzésen belül is kiemelt igény van ezen ismeretek fejlesztésére. Jelen cikkben bemutatott vizsgálat és azok eredményei egy ilyen, a pályakezdő vállalkozók ismereteinek bővítését szolgáló képzés tapasztalatait foglalják össze. A vizsgálatban elemeztük a jelentkezők részvételének számát a képzési-, illetve a pótnapokon, valamint a képzés sikerességét és a záróvizsgák eredményét. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy az online környezetben megszervezett képzés bizonyos szempontok szerint eredményesebbnek bizonyult, mely megerősíti azt, hogy a hasonló képzések megszervezése a korszerű online technológiák adta lehetőségek kihasználásával is ajánlott. Természetesen a kontakt órák nyújtotta személyes eszmecserét, annak légkörét, a nonverbális kommunikáció nyújtotta visszacsatolásokat az online oktatási környezet kevésbé tudja helyettesíteni, azonban ennek egyes előnyei alkalmazásuk tekintetében meghatározók.

Irodalom

- Berki, Borbála (2019): Desktop VR as a Virtual Workspace: a Cognitive Aspect. *Acta Polytechnica Hungarica*, 16., (2.), pp. 219–231.
- Brandon Hall Group (2017): *2017 Learning Technology Study*. Brandon Hall Group. <http://www.brandonhall.com/blogs/brandon-hall-group-research-published-june-5-june-11/> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Breslow, Lori–Pritchard, David E.–DeBoer, Jennifer–Stump, Glenda S.–Ho, Andrew D.–Seaton, Daniel T. (2013): Studying learning in the worldwide classroom research into edX's first MOOC. *Research & Practice in Assessment*, 8., pp. 13–25.
- Brown, Aaron B.–Hellerstein, Joseph L. (2005): *Reducing the cost of it operations-is automation always the answer?* Hawthorne–New York: IBM Thomas J. Watson Research Center. https://www.usenix.org/legacy/event/hotos05/final_papers/full_papers/brown/brown.pdf [Utolsó letöltés: 2021. 09. 13.]
- Bubnó, Katalin–Takács, Viktor, László (2019): Cognitive Aspects of Mathematics-aided Computer Science Teaching. *Acta Polytechnica Hungarica*, 16., (6.), pp. 73–93.
- Budai, Tamás–Kuczmann, Miklós (2018): Towards a modern, integrated virtual laboratory system. *Acta Polytechnica Hungarica*, 15., (3.), pp. 191–204.
- DeGreeff, Becky L.–Burnett, Ann–Cooley, Dennis (2010): Communicating and philosophizing about authenticity or inauthenticity in a fast-paced world. *Journal of Happiness Studies*, 11., (4.), pp. 395–408.
- Dudás Edvin–Pálfi Dávid (2021): *Út a siker felé – Vállalkozástan első lépései. Vállalkozási ötletek megszerzése és megalapozása.* (Megjelenés alatt)
- Duffin, Erin (2020): E-learning and digital education – Statistics & Facts. *Statista*, <https://www.statista.com/topics/3115/e-learning-and-digital-education/> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Európai Bizottság (2014): *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe*. Synthesis report. Brüsszel.
- Forgó Sándor (2005): Az e-learning fogalma. In: Hutter Ottó–Magyar Gábor–Mlinarics József (Szerk.): *E-learning 2005*. Budapest: Műszaki.
- Gallagher, Sean (2018). The Beginning of a New Era in the Online Degree Market. *EdSurge*, <https://www.edsurge.com/news/2018-10-30-the-beginning-of-a-new-era-in-the-online-degree-market> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Global Industry Analysis (2020): *E-learning Global Market Trajectory & Analytics*. MCP-4107. <https://www.strategyr.com/market-report-e-learning-forecasts-global-industry-analysts-inc.asp> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Gutierrez, Karla (2016). Facts and Stats That Reveal The Power Of eLearning. *SHIFT*, <https://www.shiftelearning.com/blog/bid/301248/15-facts-and-stats-that-reveal-the-power-of-elearning> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Horváth, Ildikó (2019): MaxWhere 3D Capabilities Contributing to the Enhanced Efficiency of the Trello 2D Management Software. *Acta Polytechnica Hungarica*, 16., (6.), pp. 55–71.
- Horváth, Ildikó–Sudár, Anna (2018): Factors contributing to the enhanced performance of the MaxWhere 3D VR platform in the distribution of digital information. *Acta Polytechnica Hungarica*, 15., (3.), pp. 149–173.
- Juhász Bálint (2020): A vajdasági gazdaságfejlesztési program előzményei, megvalósulása és eredményei. *Studia Mundi–Economica*, 8., (2.), pp. 13–28. DOI: 10.18531/Studia.Mundi.2021.08.02.13-28

- Khan, Badrul (2005): Learning features in an open, flexible and distributed environment. *AACE Journal*, 13., (2.), pp. 137–153.
- Kiss, Julianna–Mihály, Melinda (2019): *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: Hungary*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Macic, Miroslav (2018): Cognitive aspects of spatial orientation. *Acta Polytechnica Hungarica*, 15., (5.), pp. 149–167.
- Miyamoto, Yohsuke Roy–Coleman, Cody–Williams, Joseph Jay–Whitehill, Jacob–Nesterko, Sergiy–Reich, Justin (2015): Beyond time-on-task: The relationship between spaced study and certification in MOOCs. *Journal of Learning Analytics*, 2., (2.), pp. 47–69. DOI: <https://doi.org/10.18608/jla.2015.22.5>
- Molnár, György–Szűts, Zoltán–Bíró, Kinga (2018): Use of augmented reality in learning. *Acta Polytechnica Hungarica*, 15., (5.), pp. 209–222.
- Nagy Vitéz (2020): *E-learning értékelési módszerek*. Doktori értekezés. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola.
- Namestovski, Žolt–Major, Lenke–Molnár, György–Szűts, Zoltán–Esztelecki, Péter–Kőrösi, Gábor (2018): External Motivation, the Key to Success in the MOOCs Framework. *Acta Polytechnica Hungarica*, 15., (6.), pp. 125–142.
- Pappas, Christopher (2019): *Top 20 eLearning Statistics For 2019 You Need To Know*. *eLearning Industries*, <https://elearningindustry.com/top-elearning-statistics-2019> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Pezold, Stacey (2017): LMS 101: Rethinking Your Approach To Employee Training. *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/paycom/2017/02/14/learning-management-systems-101-rethinking-your-approach-to-employee-training/> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Prosperitati Alapítvány (2021): <https://www.prosperitati.rs/palyazati-eredmenyek> [Utolsó letöltés: 2021. 05. 18.]
- Snyder, Thomas. D.–de Brey, Cristobal–Dillow, Sally A. (2019): *Digest of Education Statistics 2017* NCES 2018-070. National Center for Education Statistics. <https://nces.ed.gov/pubs2020/2020009.pdf> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Spar, Benjamin–Dye, Colleen (2018): 2018 Workplace Learning Report. *LinkedIn*, <https://learning.linkedin.com/content/dam/me/learning/en-us/pdfs/linkedin-learning-workplace-learning-report-2018.pdf> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Wildi-Yune, Jeanny–Cordero, Carlos (2015): Corporate Digital Learning. *KPMG*, <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/09/corporate-digital-learning-2015-KPMG.pdf> [Utolsó letöltés: 2021. 04. 23.]
- Wilkowski, Julia–Deutsch, Amit–Russell, Daniel M. (2014): *Student Skill and Goal Achievement in the Mapping with Google MOOC*. L@S '14 Proceedings of the first ACM conference on Learning @ scale conference. New York: ACM. pp. 3–10.